

EXAMENSARBETE

Hösten 2006
Lärarytbildningen

Svenska som andraspråk

Lärarnas och elevernas syn på upplägget av
andraspråksundervisning

Författare
Sandra Vidic

Handledare
Joachim Liedtke

Svenska som andraspråk

Lärarnas och elevernas syn på upplägget av andraspråksundervisning

Abstract

Syftet med mitt arbete är att undersöka vilka metoder lärarna använder sig av för att ta reda på elevernas andraspråksutveckling. Mitt syfte är också att ta reda på hur eleverna förhåller sig till andraspråksundervisningen. Undersökningen är gjord på tre olika skolor i södra Sverige där jag har intervjuat lärare i andraspråk samt ett antal elever som har svenska som sitt andraspråk. Förutom att lärarna arbetar på ett medvetande sätt med andraspråkselever visar resultatet också att performansanalysen är metoden som lärarna på dessa tre skolor väljer att använda. Undersökningen visar också att eleverna ser andraspråksundervisningen som något positivt där de får möjlighet att förbättra sitt svenska språk.

Ämnesord: *andraspråksundervisning, andraspråksinlärning, performansanalys*

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	3
1.1 Syfte och problemformulering	4
2. Litteraturgenomgång	5
2.1 Språkutveckling.....	5
2.2 Andraspråksinläring	6
2.2.1 Språkfenomen vid andraspråksinläringen	7
2.3 Att behärska sitt andraspråk	8
2.4 Svenska som andraspråksundervisning	10
2.5 Hur tar läraren reda på vad andraspråkselever kan?.....	11
2.6 Metoder man kan använda i andraspråksundervisningen.....	13
2.6.1 Språkcirkeln.....	15
2.7 Lärarens kunskap om andraspråksutveckling.....	16
4. Metod.....	19
4.1 Metodval.....	19
4.2 Etiska överväganden.....	20
5. Resultatredovisning	21
5.1 Intervju med Lärare 1	21
5.2 Intervju med elever på Skola A	23
5.3 Intervju med Lärare 2	24
5.4 Intervju med elever på Skola B	28
5.5 Intervju med Lärare 3	30
5.6 Intervju med elever i förberedelseklassen	31
6. Jämförande analys	33
6.1 Lärarnas resultat	33
6.2 Elevernas resultat.....	36
7. Diskussion	38
Referenser.....	41
Bilagor	
Bilaga 1 – Intervjufrågor till andraspråkslärare	
Bilaga 2 – Intervjufrågor till andraspråkselever	
Bilaga 3 – Performansanalys	

1. Inledning och bakgrund

Vi lever i ett mångkulturellt samhälle vilket innebär att ett stort antal elever i svenska skolor har utländsk bakgrund. Många av dagens elever talar fler språk än ett vilket leder till att det svenska språket blir ett andra eller tredje språk för dessa elever. Skolans ansvar är att samtliga elever utvecklas under sin skolgång, därför har svenska som andraspråk blivit ett ämne med egen profil och ett brett innehåll. Detta innebär att andraspråksundervisningen inte är någon stödundervisning utan ett ämne för alla elever som har ett annat modersmål än det svenska.

Det finns mycket litteratur om hur människor lär sitt språk. Många av oss minns inte hur vi har lärt oss vårt modersmål – men vi kan det i alla fall. Däremot är det svårare med ett andraspråk, särskilt för elever som kommer till Sverige i tidig ålder då de inte behärskar sitt modersmål än. Barn lär sig lättare än vuxna men eftersom de saknar kunskaper och erfarenheter lär de sig mycket oregelbundet och slumpartat. Detta kan leda till att det blir luckor i deras kunnande som gör resultatet ojämnt och otillräckligt (Nelson Wareborn, 2002).

Det handlar inte enbart om att lära sig massa nya ord och att uttala dem korrekt man måste också förstå innebörden. Eleverna måste ha förståelser för att innebörden av begreppet har betydelse i samspel med andra. Därför är det viktigt att lägga upp andraspråksundervisningen på *rätt sätt*, efter elevernas erfarenheter och kunskap. Det viktiga är att tänka på hur undervisningen planeras och genomförs för att det ska gynna våra andraspråkselever.

Det kan vara mycket svårt att ta reda på hur mycket eleverna egentligen kan om sitt andraspråk. Det är också svårt att veta hur länge man behöver arbeta med olika begrepp eftersom de är olika svåra att förstå och barn kan vara mycket olika avseende på inläring av tidigare språkkunskaper.

Undersökningen som jag har gjort ger ingen allmängiltig bild av andraspråkelevs språkutveckling då jag endast har besökt två skolor och en förberedelseklass. Men jag kommer att redovisa några metoder på hur man *kan* arbeta med andraspråkselever och deras språkutveckling. Vilka metoder lärarna i undersökningen använder sig av och hur dessa fungerar i praktiken.

Det är av stor vikt att läraren tar hänsyn till att ett andraspråk utvecklas långsammare än ett förstaspråk och att detta beror på många olika faktorer. Det är också viktigt att läraren är medveten om att arbetssättet han/hon väljer i sin undervisning påverkar elevernas skolutveckling.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med mitt arbete är att se hur lärare i andraspråk lägger upp sin undervisning så att den ska gynna andraspråkselever. Ett annat syfte är att komma fram till hur andraspråklärare tar reda på hur mycket eleverna förstår av sitt nya språk. I mitt arbete tar jag också upp olika elever och deras syn på andraspråksundervisning. Syftet med dem intervjuade eleverna är att se hur de förhåller sig till den andraspråksundervisningen de får.

- Vilka metoder använder sig andraspråklärare av för att ta reda på hur mycket andraspråkslever kan?
- Vad anser eleverna själv om andraspråksundervisning?

2. Litteraturgenomgång

I detta avsnitt kommer jag att beskriva olika forskares syn på andraspråkselever. Den litteratur som jag har behandlat rör barns språkutveckling samt utvecklingen av ett andraspråk.

2.1 Språkutveckling

Vi människor är sociala varelser och därför är behovet att kommunicera det som först motiverar oss att lära oss språket. Hyltenstam & Wassén (1984) menar att vi först och främst måste känna till den *språkliga koden* för att behärska språket. Vi måste alltså veta vilket sätt språket är uppbyggt på av ordförråd, grammatik, fonologi och semantik. Vi ska dessutom kunna använda språket i kommunikation med andra människor, detta kallas för det *pragmatiska systemet*. Vi ska också behärska olika språkliga funktioner. Den *direktiva funktionen* innefattar till exempel befallningar, frågor och uppmaningar. Språkets *informerande funktion* innebär att vi ska kunna berätta och beskriva saker i vår omgivning. Med den *expressiva funktionen* kan vi uttrycka känslor. *Kontaktreglerande funktion* är den funktion som innebär att vi kan föra ett samtal där innehållet har en underordnad roll. När vi använder samtliga av språkets funktioner ses språket som ett *kommunikationsmedel* (Hyltenstam & Wassén, 1984).

Svensson (1998) skriver om ett utvecklingsmönster och menar att barn lär sig språk olika snabbt. Redan i spädbarnsåldern börjar inläringen av språkets fonologi, det vill säga språkets ljudsystem. Under mycket tidig ålder kan barn skilja vissa språkljud från andra. Under det syntaktiska systemet sker inläringen av hur man bildar ord och sätter ihop dessa till yttrande. Vid ettårsåldern kan barnet redan säga sitt första ord.

När ett barn utvecklar språkets *semantiska* sida innebär det att barnet lär sig ordens mening och hur de kan kombineras för att bilda meningsfulla satser. Ordförrådet utvecklas snabbt i förskoleåldern och något som är vanligt vid utvecklingen av ordförrådet är att barn *över- eller undergeneraliserar* ordens betydelse. I denna fas sätter barn ord för objekt, ord för handlingar, ord för tillstånd osv. Utvecklingen av ordens innebörd pågår ständigt och nya ord utvecklas hela tiden. (Arnqvist, 1993).

Arnberg (1988) skriver om *grammatisk utveckling* och menar att det är svårt att studera denna innan barnen yttrar sina första ord. Första satser som ett barn uttalar består oftast av ett ord

och kallas för ”ettordsatser”. Steg nummer två i den grammatiska utvecklingen är när barnet kan sätta samman två ord till en språklig sats – ”tvåordssatser”. Oftast saknar dessa satser och bestämd artikel, prepositioner och hjälpverb. Det kan till exempel låta så här ”Pelle bil”. En mer avancerad nivå är när barnet kan kombinera olika tvåordssatser till treordssatser.

Språkets *pragmatiska* sida innebär att barn lär sig hur man talar och hur man kommunicerar med andra människor. Det är viktigt att barn i den pragmatiska utvecklingen lär sig hur man deltar i en dialog. Detta sker mycket tidigt, redan i tvåårsåldern kan barnet delta i en dialog. Detta utvecklas mest under förskole- och skolåren (Arnqvist, 1993).

Bergman & Abrahamsson (2004) talar om Vibergs resonemang kring olika perspektiv på språkbehärskning och vikten mellan bas och utbyggnad. Basen är det som omfattar det barnet lär sig före skolstarten, dvs. ljudsystemet, ordförråd samt det mesta av den komplicerade grammatiken. Detta sker oftast vid fyra års ålder. Baskunskapen innebär också att man har förmågan att hantera språket i större enheter än ljud. Man ska även kunna delta i samtal, förstå och göra sig förstådd. Ordförrådet är en mycket viktig del vid språkinläringen. Vid sju års ålder kan ett svenskt barn upp till 8 000-10 000 ord. Utbyggnad innebär när man lärs sig läsa och skriva och att upptäcka samband mellan tal och skrift. Här ökar ordförrådet, man tillägnar sig specialordförråd och man lär sig att nyansera sitt ordval.

2.2 Andraspråksinläring

Ända sedan 1960-talet har forskning kring andraspråksinläring pågått. För att lärare ska kunna lägga upp undervisningen enligt elevernas behov måste lärarna ha god kunskap om andraspråksutvecklingen. Det är viktigt att man som lärare känner till vad som är utmärkande för inläringen av ett andraspråk och vad som händer under processens olika stadier (Hyltenstam och Lindberg, 2004).

Det finns många olika slag av språkinläring. Att behärska sitt andraspråk innebär att man måste kunna göra sig gällande i majoritetssamhället. Viberg (1994) menar att ålder har en stor betydelse vid inlärningsprocessen. Varför åldern spelar en stor roll vid andraspråksinläringen är av många skilda slag. Viberg (1994) menar att barn genomgår en biologisk mognadsprocess och att det viktigaste för språkinläringen är hjärnans utveckling.

Tingbjörn (1994) menar att andraspråkslever har mycket höga krav då de måste lära sig allt som förstaspråkselever ska lära sig i alla skolans ämnen. Andraspråksinläring innebär att en person lär sig ett nytt språk i en omgivning där språket talas (Hyltenstam & Wassén 1984). Vidare menar Tingbjörn (1994) att det är en stor skillnad på att lära sig ett annat språk i sitt modersmålsland och att lära sig det i målspråkslandet. Han menar att det finns olika faktorer som påverkar andraspråksinläringen och att elever använder sig av olika strategier när de ska lära sig ett nytt språk.

2.2.1 Språkfenomen vid andraspråksinläringen

Vid andraspråksinläring uppkommer ofta olika typer av språkfenomen. Här är en kortfattad beskrivning av några fenomen. *Kodväxling* innebär att eleven använder två språk i samma samtal. Kodväxling beror på många olika faktorer men den vanligaste är att man till exempel har ett dåligt ordförråd – bristande språkförmåga (Hyltenstam & Stroud 1991). *Språkblandning* betyder att eleven använder två olika språk omväxlande när de pratar. Oftast sker detta hos små barn som inte är medvetna om att de har tillgång till två språk. Vidare menar Arnberg (1988) att språkblandning sker omedvetet och försvinner med åren. Två andra mycket viktiga begrepp inom andraspråksinläring är *interimspråk* och *transfer*. *Interimspråk* är det språk mellan modersmålet och målspråket som inläraren har för tillfället. Detta språk innehåller drag från modersmålet, målspråket och andra kännetecken som är gemensamma för alla andraspråksinlärare (Abrahamsson & Bergman 2006). Vidare menar Arnberg (1988) att *transfer* sker när inläraren i målspråket använder mönster från modersmålet eller ett annat inlärt språk. Det är vanligt i början av andraspråksutvecklingen då språkstrukturerna för de båda språken liknar varandra. Transfer är en vanlig företeelse när eleven använder sitt andraspråk på en avancerad nivå innan eleven är redo för det. Många andraspråkselever använder sig av *ytflyt*. *Ytflyt* innebär att eleven lär sig snabbt att prata flytande med ett korrekt uttal. Det nya språket låter bra och eleven kan prata om vardagliga, konkreta händelser men språket har dock ingen djupare struktur. Därför är det viktigt att man som lärare kommer underfund med detta och inte låter sig luras av det språk som man finner på ytan (Svensson 1998).

2.3 Att behärska sitt andraspråk

Att kunna ett nytt språk innebär mycket mer än att förstå ord och fraser. Att kunna ett språk menar Sjögren m fl (2003) handlar även om att lära sig de sociala och kulturella kunskaper som krävs för att passa in i samhället.

Vidare menar Nelson Wareborn (2002) att ordinlärningen är en process som tar lång tid. Även Enström & Holmegaard (1993) menar att ordinlärning är en tidskrävande process. Författarna menar att om man bygger ett nytt språk på ett ihåligt och bristande ordförråd kan det leda till stora svårigheter längre fram. För att andraspråkelever ska lyckas i skolan och i det framtida arbetslivet är det viktigt att eleverna uppnår en så lik nivå som möjligt med förstaspråkelever.

Hur svårt ett ord är att lära in beror på om det lärs in för att ingå i det receptiva – passiva – ordförrådet eller det produktiva – aktiva ordförrådet. Enström (2004) menar att man i de receptiva situationerna inte behöver kunna ordets fullständiga betydelse, det räcker att man har en ungefärlig uppfattning om ordets betydelse. I de produktiva situationerna är det däremot viktigt att behärska ordet fullständigt. Här ska man behärska såväl stavning som uttal, grammatiska former, syntaktisk konstruktion samt kombinationsmöjligheter. Man säger att det receptiva ordförrådet är betydligt större än det produktiva. Enström (2004) menar även att det finns en naturlig uppdelning mellan det receptiva och det produktiva ordförrådet, detta genom att man själv har en känsla för vilka ord man använder och vilka ord man förstår men inte använder i sitt dagliga språkbruk. Vidare menar Nelson Wareborn (2002) att det är viktigt att man dessutom förstår ordens innebörd och att man kan sätta ordet i olika sammanhang. Ordförrådets viktigaste funktion är att ge eleverna förståelse för det talade och skrivna svenska språket. Det är viktigt att få använda orden i konkreta och meningsfulla situationer. Detta är en process som tar lång tid och kräver mycket arbete av både inläraren och läraren. En viktig grundsats för lärare är att utgå från elevernas tidigare kunskap och bygga på denna för att skapa kontinuitet och undvika luckor och brister i ordförrådet. Samtal är en bra övning eftersom här ges tillfälle för att upprepa, förtydliga, bekräfta och kontrollera förståelse av ord och begrepp. Ett ord lärs alltså in effektivare om man arbetar aktivt med de ledtrådar som sammanhanget ger. Förutom samtal i andraspråksundervisningen är skrivning en mycket viktig process menar Fredriksson (1991). För att eleverna ska lära sig ett nytt språk måste de i sin andraspråksundervisning få tillfälle till mycket skrivning där de tillsammans kan bearbeta sina texter och förbättra texterna när det gäller innehåll, språk och form. Genom att bearbeta sina texter utvecklas deras andraspråk i både tal och skrift. Även läsning är en viktig del i

andraspråksundervisningen då eleverna får möjlighet att utveckla sitt ordförråd samt lust att läsa.

Hur snabbt man lär sig ett nytt språk beror på vid vilken ålder inläringen sker menar Nelson Wareborn (2002). Vidare hänvisar författaren till Cummins teori om att det tar två år att lära sig ett nytt språk om man bor i målspråkslandet och samtidigt studerar språket. Även Abrahamsson & Bergman (2006) använder sig av modellen som Cummins gjort. Modellen beskriver den *kognitiva svårighetsgraden* och *graden av situationsberoende - kommunikativ förmåga*. Den kommunikativa kompetensen, ytflyt som det också kallas behövs för att vi ska kunna föra diskussioner och bli förstådda. Men denna kompetens räcker inte när vi ska tänka, dra slutsatser, lösa problem osv. Man måste alltså få mer övning i språket för att språket ska kunna användas som tankeverktyg. När man kan använda ett språk som sitt tankeverktyg har man alltså den kognitiva kompetensen. Medan den kommunikativa kompetensen måste läras separat på varje språk, är den kognitiva kompetensen någonting som vi kan överföra från ett språk till ett annat. Den kommunikativa och den kognitiva kompetensen kan utvecklas olika hos individen. Det kan vara så att man inte talar språket flytande men ändå är kognitivt utvecklad i språket. Men det är desto vanligare att man har ett gott flyt i språket, dvs. man talar felfritt utan att man är kognitiv utvecklad.

I *Krock eller möte* (1996) står det att modersmålspråket har en stor betydelse för inläringen av andraspråket. Inläringen måste ske med utgångspunkt i ett språk och i en värld som eleven förstår. Andraspråksundervisning underlättas om eleven har en kvalificerad utveckling av sitt första språk. Vidare menar man att språkutvecklingen ska ske parallellt på modersmålet och andraspråket för att dessa ska påverka och stödja varandra. Det är mycket viktigt att se till att språkutvecklingen inte stannar i det första språket. Svensson (1998) menar att elevens förmåga att tala sitt modersmål försvinner snabbt om det inte underhålls. Det är därför mycket viktigt att hålla modersmålet vid liv eftersom språket är starkt förknippat med en människas personliga identitet. Därför menar Svensson (1998) att det är betydelsefullt att man i skolan uppmärksammar barnet modersmål.

Modersmålet är alltså viktigt för andraspråkinläraren och Cerú (1993) menar att undervisningen i modersmålet är betydelsefullt för eleverna då de får en gedigen grund för sin ord- och begreppsbyggnad. Även Bergman m fl (2001) menar att ju närmare modersmålet inlärspråket befinner sig desto lättare blir det för elever att lära sig sitt nya språk. Detta

gäller inte bara rent språkliga likheter utan även vilken social status och vilka värderingar som förknippas med modersmålet.

2.4 Svenska som andraspråksundervisning

Bergman & Abrahamsson (2004) skriver om upplägget av undervisning, vilket oftast sker utifrån att eleverna har tillägnat sig basen i språket. Så är inte alltid fallet med andraspråksundervisningen. I många fall har andraspråkselever inte ens behärskat basen i sitt modersmål och hos många är basen i svenska otillräcklig för att utföra grunden för utbyggnaden.

I Läroplanen 2002 står det att ”undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling” (Läroplanen, 2002 sid. 10). Enligt Hyltenstam & Lindberg (2004) är en kvalitativ och medveten satsning på andraspråksundervisningen en förutsättning för en lyckad skolframgång för andraspråkselever.

Svenska som andraspråk är ett svenskämne för elever med ett annat modersmål än det svenska. 1995 blev svenska som andraspråk ett kärnämne med egen kursplan och egna betygsgränser. Här följer ett utdrag från kursplanen i svenska som andraspråk.

Syftet med utbildningen i ämnet svenska som andraspråk är att eleverna skall uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket som i nivå med den som elever med svenska som modersmål har. Ytterst är syftet att eleverna skall uppnå förstaspråksnivå i svenska. Därmed får de förutsättningar att kunna leva och verka i det svenska samhället på samma villkor som elever med svenska som modersmål.

Att i tal och skrift kunna använda det svenska språket är en förutsättning för elevernas fortsatta liv och verksamhet. Skolan skall genom ämnet svenska som andraspråk ge eleverna möjligheter att utveckla sin förmåga att tala och lyssna, läsa och skriva i olika situationer.

Det svenska språket har en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Genom språket blir kunskap synlig och hanterbar. Utbildningen i svenska som andraspråk syftar till att elever med annat modersmål än svenska skall tillägna sig en sådan språkbehärskning att de med fullt utbyte kan tillgodogöra sig utbildningen i andra ämnen och kan ingå i kamratgemenskapen och i det svenska samhället. (Kursplanen i Svenska som andraspråk, 2000)

I kursplanen finns det alltså en tydlig inriktning mot språkutvecklingen. Andraspråkselever behöver lära sig att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete – att lära sig ta ansvar på sitt

andraspråk svenska. Klart och tydligt står det vilken betydelse språket har för människornas liv. För att eleverna i skolorna ska kunna kommunicera och förstå varandra måste de få möjlighet att lära sig det talade språket. Genom andraspråksundervisning får elever med ett annat modersmål än det svenska undervisning i svenska för att lära och utveckla det nya språket. Här följer dessutom några av målen som skolan ska sträva mot inom ämnet svenska som andraspråk:

- Skolan skall i sin undervisning i svenska som andraspråk sträva efter att eleven
- utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och va eget intresse,
 - utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språk, både individuellt och i samarbete med andra,
 - utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och vill, vågar och kan uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivande erövra ett medel för tänkande och lärande, kontakt och påverkan,
 - utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd,
 - i dialog med andra uttrycka känslor och tankar som texter med olika syften och olika mottagare väcker stimuleras till att reflektera och värdera,
 - utvecklar sin förmåga att läsa och förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och med olika svårighetsgrader samt att anpassa läsningen och arbete med texten till dess karaktär och till syftet med läsningen (Kursplanen i Svenska som andraspråk, 2000)

Vidare står det i kursplanen att huvudansvaret inom ämnet svenska som andraspråk ligger hos elevernas språkliga utveckling. Man ska använda språket i olika sammanhang och kring ett meningsfullt innehåll. Man menar också att språk och kultur *går in i varandra* och därmed blir andraspråkselever bundna till två kulturer. Viktigt är också att man i ämnet gör likheter och skillnader mellan ursprungskulturer och den svenska kulturen. (Kursplanen i Svenska som andraspråk, 2000).

2.5 Hur tar läraren reda på vad andraspråkselever kan?

Abrahamsson & Bergman (2006) skriver om olika metoder som lärare i andra språk kan använda sig av för att se hur mycket eleverna kan. Observationer är en vanlig metod i förskolan och skolan. Många lärare använder sig av anteckningar, checklistor och samtal. Observationer är en bra metod men måste göras på rätt sätt för att den ska visa exakt vad en elev begriper av sitt nya språk. Läraren måste tänka igenom vissa frågor för att observationen ska bli effektiv. Frågor som t ex: "Vad är det som behöver observeras? När ska observationen ske? Hur ska observationerna dokumenteras?" (Abrahamsson & Bergman 2006, sid. 32)

Vidare menar författarna att varje aktivitet ger möjlighet att observera hur eleverna följer instruktioner, om de förstår dess innehåll och hur de själva använder sitt språk i de olika

situationerna. På så vis kan man också se vad eleverna har lärt sig och vilka inlärningsstrategier de använder sig av. Genom observationer kan läraren också se vilka speciella svårigheter de enskilda eleverna kan ha. Dessutom kan observationer hjälpa läraren genom att läraren själv blir medveten om sin egen språkanvändning. För att observationerna ska ge ett riktigt bra resultat behöver läraren även en dokumentation. En dokumentation måste vara enkel att utföra och kunna göras tillräckligt ofta, till exempel efter avslutad lektion.

Abrahamsson & Bergman (2006) menar att observationer är en metod som kräver träning och att anteckningar och checklistor kan vara ett bra hjälpmedel när man gör observationer. Läraren kan se till att göra anteckningar till en naturlig del av aktiviteterna vilket också leder till att resultatet av observationer blir mer systematisk. Checklistor kan användas för att se hur eleverna deltar i de olika aktiviteterna.

Samtal är också en viktig del i utvecklingen av sitt andraspråk. Samtal ger en god inblick i elevernas språkbehärskning och samtal kan också fokusera på elevens lärandeprocess. Det är viktigt att läraren noga planerar sina samtal med eleverna och tänker igenom vilka frågor som ska ställas.

Abrahamsson & Bergman (2006) menar att det är vanligt att man följer elevernas språkutveckling med observationer, anteckningar osv. bland de yngre eleverna i förskolan. När man ska följa språkutvecklingen bland de äldre eleverna bör man använda sig av mer noggranna analyser, man kan bland annat ta hjälp av performansanalysen.

Performansanalys använder man för att se hur mycket av det nya språket eleven behärskar. Det är en metod för att beskriva hur ett andraspråk växer fram. Analysen ger alltså en allsidig bild av inlärares språkliga kompetens. Denna ska även innehålla alla delar i inlärares språkförmåga. Abrahamsson & Bergman (2006) menar att språkets olika delar utvecklas i olika takt och genom performansanalysen plockar man isär språket och gör en noggrann analys för varje del. För att kunna definiera elevernas språknivåer har Skolverket fastställt tre nivåer i performansanalysen. *Nybörjarnivå* innebär att eleven har ett enkelt och kontextbundet språk, oberoende av elevens kognitiva nivå. Ordförrådet är konkret och räcker inte till för komplicerade resonemang. Elever som befinner sig på denna nivå har lätt för upprepningar och överanvändning av vanliga basord. Eleven använder sig mest av enkla och konkreta substantiv och vanliga verb. Meningsbyggnaden är väldigt enkel. *Mellannivå* innebär att eleven anstränger sig och använder hela sin språkliga repertoar. På denna nivå prövar sig

eleven fram genom att använda komplicerade formuleringar. Elevens språk räcker till att uttrycka känslor och komplicerade sammanhang. Här finns också ett varierat och rikt ordförråd. Även under denna nivå dominerar ordklasser så som substantiv och verb. Meningsbyggnaden är mer komplicerad och eleven använder fler bisatser. *Avancerad nivå* innebär att det sker en markant mognad i elevens språk. Språket är i stort felfritt och eleven väljer själv ämne och innehållsmässig svårighetsgrad. På denna nivå har ordförrådet ökat och användningen av olika ordklasser förekommer i stor utsträckning.

2.6 Metoder man kan använda i andraspråksundervisningen

Skolans uppgift är att se till att samtliga elever får en chans att ta till sig kunskap och att utveckla sina färdigheter. Undervisningen ska utgå utifrån elevernas förutsättningar, erfarenheter och behov (Kursplanen Lpo94, 2002). Detta är inte minst aktuellt i den mångkulturella skolan, där barn har olika språk, kultur, erfarenheter och kunskaper med sig från sitt hemland. Därför menar Cerú (1993) att det är viktigt att skolan ser till att stimulera eleverna till att finna olika sätt att uttrycka sig. Hyltenstam & Wassén (1984) menar att man måste bygga upp undervisningen på de kunskaper i svenska som eleven har för tillfället. Vidare menar författarna att andraspråkselever har ett behov av att på kortast möjliga tid klara sig i olika situationer de möter i Sverige. Därför är det viktigt att de tillägnar sig ett språk som är gångbart i olika sammanhang. (Hyltenstam & Wassén 1984)

Många forskare, bland andra Fredriksson (1991) menar att skrivandet är en viktig process i andraspråksundervisningen. Skrivandet kan användas i många olika syften och alla kan göra framsteg inom skrivning i sin egen takt och på sina egna villkor. Författaren menar även att man ska kunna se skrivandet som ett av flera naturliga sätt att uttrycka sig. Man ska även hitta tillfällen att träna skrivning i den dagliga undervisningen. Det kan man göra på många olika sätt, till exempel genom dagboksskrivning. Med dagboksskrivandet tränar eleverna att befästa vardagsord. Genom skrivandet samlar eleverna idéer, gör utkast och bearbetar sina texter innan de är klara. Det är viktigt att eleverna får hjälpa varandra i skrivprocessen där de tillsammans kan förbättra innehåll, språk osv.

Eleverna bör få all hjälp de behöver när de skriver sina texter men samtidigt ska man låta dem pröva sig fram i sitt skrivande. Det är mycket viktigt att eleverna inte känner någon rädsla

inför att skriva. Att skriva hjälper eleverna i deras tänkande samt att de tränar de grundläggande färdigheterna lyssna, tala, läsa och skriva.

På många olika sätt kan man bygga upp undervisningen så att eleverna får lust att uttrycka sig. Om en elev får visa vad den kan ökar dess självkänsla. Därför är det lärarens uppgift att stimulera elevernas fantasi och få dem att våga visa vad de kan.

Fredriksson (1991) skriver om läsningens betydelse för eleverna och tar upp Smiths teori om att barn lär sig läsa genom att läsa. Vidare skriver Fredriksson (1991) att läsning kan göras på olika sätt i andraspråksundervisningen. Man kan till exempel låta eleverna läsa varandras texter, hjälpa eleverna att välja ut intressanta böcker som eleverna också klarar av språkligt osv. Man kan inspirera eleverna till att läsa om man planerar tid för regelbundna "bokprat". Vid "bokprat" får eleverna möjlighet att återberätta boken de har läst för sina kamrater. På detta sätt kan elevernas intresse för böcker öka och de väljer att läsa böcker som kamraterna berättar om. Bergman m.fl. (2001) skriver också om läsningens betydelse för språkutvecklingen. Författarna menar att "läsa-skriva" en skönlitterär bok ger tid att tänka och utveckla sina tankar. Många elever kommer till den svenska skolan utan att ha haft kontakt med skolböcker eller skönlitterära böcker innan. Därför är det mycket viktigt att man på rätt sätt presenterar olika böcker till eleverna. Det är också viktigt att man väljer böcker anpassade efter eleverna och deras språk. Många av dagens elever, särskilt andraspråks elever lämnar grundskolan utan att kunna läsa så bra att de kan hämta information från böcker eller tidningar. Därför är arbetet med läsutveckling centralt i alla ämnen, inte bara i andraspråksundervisningen.

Lindberg (2001) skriver om vikten att samtala med elever i klassrummet. Hon menar att samtal i undervisningen kan bli ett hjälpverktyg som läraren kan använda för att de sociala och kulturella samt kognitiva och kunskapsmässiga förutsättningar för elevernas språk- och kunskapsutveckling. Genom att utgå ifrån elevernas idéer i ett samtal kan läraren bistå eleverna i deras språkutveckling genom att stimulera till reflexion, analys, kritiskt tänkande m.m.

Engström (1993) skriver om TPR-metoden. TPR står för *Total Physical Response* vilket betyder - gensvar enbart genom handling. Denna metod använde hon vid all nybörjarundervisning oavsett elevernas ålder eller bakgrund. Metoden innebär att eleverna lär

sig snabbare genom att lyssna och förstå istället för att direkt börja tala, svara osv. Den går ut på att nya ord presenteras av någon som behärskar målspråket, det kan vara läraren som utför en sekvens uppmaningar med de nya orden. Sedan presenterar läraren nya ord som eleven får utföra, medan de övriga elever lyssnar och iakttar. Läraren ger uppmaningar som helst innehåller ett ord som är nytt. Resten av orden ska vara sådana ord som samtliga elever förstår genom att de har lärt sig dem i tidigare övningar eller på ett annat sätt. Under en lektion kan flera nya ord presenteras och övas samtidigt som tidigare presenterade ord kan repeteras. Engström (1993) menar att det finns flera fördelar med TPR-metoden, bl a att den fungerar på elever som aldrig tidigare har studerat språk, att eleverna inte tvingas tala innan de själva är redo och att metoden inte förutsätter läs- och skrivkunighet. Nackdelar med TPR är att metoden inte är något heltäckande metod, då det finns andra saker i ett språk man inte kan demonstrera i uppmaningar, som t ex tidsord, frågor osv. Engström menar att man inte enbart kan bygga upp nybörjarundervisningen på TPR-metoden utan bör kombinera den med andra metoder. Metoden är effektiv då man vill lära ut saker som kan visas med hjälp av handlingar, föremål och bilder.

2.6.1 Språkcirkeln

Cerú (1993) tar upp språkcirkeln som innebär ett sätt att strukturera innehållet i undervisningen. Språkcirkeln innehåller olika sektorer som visar hur undervisningen i svenska som andraspråk handlar om mycket mer än språk- och kunskapsinläring. Språkcirkeln kallas också för kulturcirkel, som betyder människors sätt att organisera sin tillvaro. Här kommer en väldigt kort redovisning för samtliga av cirkelns sektorer. Vandringen runt cirkeln börjar med *samlevnad* där alla har något gemensamt. Samlevnad omfattar innebörden av kärlek, vänskap, könsroller, äktenskap, familj, barnuppfostran, skola, lagar, regler. Oavsett var vi kommer ifrån är vi alla präglade av kulturen omkring oss. Nästa sektor är *känslor*. Det är viktigt att man kan tala om vad man känner. Oftast har andraspråkselever känslor som de inte finner ord att uttrycka sig med. Sektor *fritid* innebär att läraren i svenska som andraspråk visar eleverna vägen ut till en rik fritid där de får använda språket. Det är väldigt viktigt att eleverna får ta del av det friluftsliv som finns i det nya landet, och så vidare, inte bara för språkets roll utan även för psyket. *Syo- studie- och yrkesorientering* är en sektor som innebär att eleverna får tillfälle att prata om framtidsutsikter, utbildningsvägar mm. Här är det viktigt att läraren har kunskap om och respekt för elevernas kulturbakgrund och de värderingar som hör samman. *Studieteknik*

handlar om olika sätt eleverna kan tillgodogöra sig innehållet i ett ämne. Här är det viktigt att eleverna får träna studieteknik i olika former. Med detta menar Cerú (1993) till exempel att eleverna ska lära sig läsa olika texter på olika sätt, de ska tränas i att använda tvåspråkiga lexikon, slå upp i register osv. *Studieinstrument* innebär att man ska ge eleven beredskap att klara av sina ämnesstudier i klassen, för att klara att läsa facklitteratur. *Konsumentinformation* är en sektor som innefattar olika symboler som vi hittar på varuhusen och på våra kläder. Cerú (1993) menar att man i denna sektor kan stötta på kulturjämförande diskussioner som till exempel hur man förbrukar pengar, vart man går och handlar osv. *Samhällsinformation* är en sektor där man ska lära eleverna om det nya samhället. Lagar, regler, skola, klassrum och samarbete är några av punkterna som dyker upp inom denna sektor. *Miljö och omgivning* innebär att man ska göra eleverna bekanta med miljön omkring dem, som till exempel skolgården, parken, centrum, vägen till skolan och trafiken där. Man kan tillsammans gå ut och läsa skyltar – vad det betyder, gå i mataffärer och läsa skyltar där osv. *Seder och bruk – ”Kultur”* är en sektor där eleverna ska få lära känna den svenska kulturen, dess traditioner, helger mm. Cerú (1993) menar att musiken spelar en viktig roll för språkinläringen och i denna sektor kan eleverna få tillfälle att lyssna på svenska låtar. Inom *Litteratursektorn* är det viktigaste att andraspråksläraren kan väcka elevernas läslust. Att läraren visar vägen till biblioteket och stimulerar deras läsning. Det är viktigt med läsning då eleverna möter orden i ett naturligt sammanhang. *Kommunikationssektorn* handlar om *hur* man använder språket och allt det som ligger utanför det verbala. Här handlar det om att lära sig hur man hälsar, besvarar, bekräftar, visar och lyssnar.

Språkcirkeln ska inte styra arbetet utan fungera som en inspiration i undervisningen. Det gäller inte att börja med en sektor ur cirkeln utan att börja hos eleverna och därefter vandra i de olika sektorena och att man tar upp det som är aktuellt (Cerú, 1993).

2.7 Lärarens kunskap om andraspråsutveckling

Att andraspråkselever ska få den undervisning de behöver och kravet på utbildade lärare i ämnet svenska som andraspråk av stor vikt. Det behövs professionalism bland lärarna som undervisar elever med ett annat modersmål än det svenska. Som lärare måste man vara medveten om att det inte är samma sak som att undervisa elever med svenska som modersmål. Axelsson m.fl. (2001) hävdar att man som lärare och skolledare ser tvåspråkighet som en fördel – en resurs och att man medvetet använder sig av detta förhållningssätt. När

man planerar undervisningen är det av yttersta vikt att man har god kunskap om andraspråksutvecklingen. Bergman m.fl. (2001) menar att det är viktigt att man som lärare tänker på att det svenska språket genomsyrar alla ämnen i skola och inte bara svenskämnet. Det betyder alltså att ämnen som matematik, slöjd och idrott också kräver ett fungerande språk. Även här möter eleverna nya ord och begrepp som är nödvändiga att förstå för att kunna delta i undervisningen. Sjögren m.fl. (2003) menar att skolan själv kan välja vilken inställning man ska arbeta efter. Författarna skriver att man kan lägga upp undervisningen språkutvecklande så att språkutvecklingen inte bara är hänvisad till svenskundervisningen. Med detta menas att man integrerar ämnesmål och språkutvecklingsmål – undervisning utnyttjas till att utvecklas både språk- och ämneskunskaper samtidigt.

Det är viktigt att omvandla sina teoretiska kunskaper kring andraspråksinläringen så att de är användbara och synliga i undervisningen (Axelsson m.fl. 2001). Även Hajer (2003) skriver om att arbeta med språkutvecklade ämnesundervisning. Det finns ett par punkter man ska ha i åtanke då man väljer att pröva språkutvecklande ämnesundervisning. Skolledningen ska bland annat inse vikten av en språkutvecklande ämnesundervisning och vara intresserad av både lärarens och elevernas resultat. Att diskutera synen på inläringen och didaktik, samt diskussion kring aktiv språkanvändning i tal och skrift. Holmegaard & Wikström (2004) menar att andraspråkselever ställs inför en utmaning då de ska tillägna sig nya ämneskunskaper på ett språk de inte behärskar fullt ut. Ämnesundervisningen kräver stora krav på nya språkfärdigheter eftersom olika ämnen kännetecknas av ett särskilt språk. I många fall tycker lärarna att andraspråkselever kommer för tidigt in i den ordinarie ämnesundervisningen vilket leder till att de får stora svårigheter att förstå texterna i läroböckerna.

En medveten planering av undervisningen är nödvändig för en gynnsam andraspråksutveckling. Holmegaard & Wikström (2004) menar att man bör lägga upp undervisningen på följande sätt:

- Planering av teman för hela terminen eller kurs.
- Planering för ordinlärning och språkanvändning.
- Texter på olika nivåer i ämnesundervisningen.
- Samarbete mellan modersmål, svenska som andraspråk och ämnesundervisningen.
- Arbete på lämplig kognitiv nivå.
- Skönlitteratur och tidningsläsning i all ämnesundervisning.
- Skrivning i alla ämnen.
- Processen viktigare än produkten.
- Attityden till eleven.
- Samarbete med föräldrar. (Hyltenstam & Lindberg, 2004 sid. 565-566)

Enligt Hajer (2003) finns det lärare som ser för- och nackdelar med arbete med språk-utvecklande ämnesundervisning och menar därför att är viktigt att lärarna inser att de kan spela en stor roll i elevernas skolframgång genom sitt arbetssätt.

Språket hos andraspråkselever varierar och en isolerad andraspråksundervisning räcker i detta fall inte. All undervisning gynnas av en ämnesdidaktik som är genomtänkt utifrån språkliga aspekter. Detta betyder därför att språkutvecklande ämnesundervisning inte bara borde drabba lärare i andraspråk utan också alla andra som är involverade i skolutvecklingen.

Naucmér (2001) hävdar att undervisningssituationen för andraspråkselever förbättras om läraren har en positiv inställning till eleven och dess kulturella bakgrund. Betoningen ligger på värdet av samhället som kunskapskälla samt elevernas egna erfarenheter. Tingbjörn (2004) menar att det är viktigt att lärarutbildningen under de kommande åren innehåller mer utbildning i svenska som andraspråk med tanken på att många elever har svenska som sitt andraspråk.

4. Metod

Här kommer jag att redogöra för min undersökning, vilken metod jag har valt och skolor jag har besökt. Jag har valt att göra ett mindre fältarbete om andraspråkslärare och vilka metoder lärarna använder för att se elevernas språkutveckling. Under höstterminen 2006 besökte jag två skolor och en förberedelseklass i södra Sverige. Mitt syfte med detta arbete är att ta reda på hur andraspråkslärare arbetar med andraspråkslever och deras språkutveckling. Syftet är också att se hur eleverna förhåller sig till andraspråksundervisningen.

Tidigare hade jag besökt en av dessa skolor där jag också haft min praktik och där min handledare arbetar som andraspråkslärare. Jag har valt att benämna skolorna för Skola A med Lärare 1, Skola B med Lärare 2 och Förberedelseklass med Lärare 3. Skola A ligger i ett bostadsområde en bit utanför stadens centrum. Det är en liten skola med 144 elever, tio av eleverna har invandrarbakgrund och får andraspråkundervisning. I studien på skola A deltog en andraspråkslärare och fyra stycken andraspråkslever. Skola B ligger i ett bostadsområde som är uppdelat i två delar. Det är villaägarna där de flesta svenskfödda eleverna bor och det är hyreshus där de flesta andraspråksleverna bor. Området har under de senaste åren betraktats som ett invandrantätt område. Skola B är en liten skola med förskoleklasser och upp till årskurs fem. På skolan finns det 160 elever varav 25 är andraspråkslever. Förberedelseklassen ligger i en byggnad som ligger centralt i stadsområdet. Klassen består av åtta stycken nyanlända elever med två lärare.

4.1 Metodval

Undersökningen har jag valt att göra genom intervjufrågor. Jag har intervjuat tre lärare i svenska som andraspråk samt ett antal elever som har svenska som sitt andraspråk. Patel och Davidson (2003) menar att intervjuer är personliga i den meningen att intervjuaren träffar intervjupersonen. Därför valde jag att göra min undersökning med intervjufrågor eftersom det skulle ge mig mer personliga svar och jag skulle få bättre kontakt med de intervjuade lärarna och eleverna.

Intervjuerna skedde på plats och de intervjuande hade läst frågorna i förväg. Bjurwill (2001) menar att man måste ha gott om tid och kunna se varandra i ögonen under intervjutillfället.

Vid varje tillfälle hade både jag och den intervjuande läraren gott om tid och att intervjun kändes avslappnad.

Jag har valt att använda bandspelare i samband med mina intervjuer. Därefter redigerade jag svar från banden till språklig form utan att för den skull ändra dess innehåll. Bjurwill (2001) menar att det är väldigt viktigt att vara noga när det gäller redigerade utskriften från banden. När jag intervjuade eleverna förde jag anteckningar eftersom intervjuerna var korta och jag ansåg att en bandspelare inte behövdes.

4.2 Etiska Överväganden

Min undersökning syftar på att ta reda på vad andraspråkslärare använder sig av för att ta reda på elevernas språkutveckling. Syftet är också att ta reda på vad eleverna anser om andraspråksundervisning.

Jag har ringt till tre olika skolor i kommunen och tagit kontakt med andraspråkslärare på dessa skolor. Lärarna fick information om arbetets syfte och det framgick tydligt att deltagandet är frivilligt och att det vid intervjun får avbrytas när som helst. De intervjuade blev också informerade om att undersökningen redovisas anonymt. Det materialet som inhämtas kommer att redovisas så att inte identiteten röjs. När jag tog kontakt med lärarna bad jag dem att välja ut tre stycken andraspråks elever från respektive skola som skulle delta i min undersökning. (Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning, 2002)

Jag har valt att ta reda på hur andraspråkslärare tar reda på elevernas språkutveckling för att jag tycker att det är ett viktigt ämne i dagens samhälle. Jag tycker också att det är viktigt att eleverna får uttrycka vad de tycker om andraspråksundervisningen.

Undersökningen ägde rum på respektive skola där jag intervjuade lärare med en bandspelare och förde anteckningar när jag intervjuade eleverna. Även eleverna fick information om att deras identitet inte kommer att avslöjas då jag redovisar deras material.

5. Resultatredovisning

I detta avsnitt kommer jag att redovisa det material jag har fått med hjälp av de tre fältstudier på de skolorna jag har besökt. Jag kommer att presentera varje studie för sig för att sedan göra en analys. I resultatredovisningen kommer jag att redovisa alla deltagare som har varit inblandade i min undersökning utan att för den skull nämna några riktiga namn.

5.1 Intervju med Lärare 1

Lärare 1 har utbildning i svenska som andraspråk och har jobbat som andraspråkslärare i sex år. Nu jobbar hon på två olika skolor i kommunen där hon sammanlagt undervisar arton andraspråkselever, varav tio går på skola A. Hon är alltså den som är ansvarig för andraspråksundervisningen på skolan och är nöjd med det hon jobbar med.

Det är först och främst klassföreståndaren och föräldrarna som bestämmer om eleverna ska ha undervisning i svenska som andraspråk. Eftersom Lärare 1 bara jobbar vissa procent på Skola A finns det inte tid för alla som vill ha andraspråksundervisning. För tillfället har hon ett par elever som inte får undervisning i andraspråk på grund av att tiden inte räcker till. Hon menar också att det är väldigt svårt att lägga upp en bra undervisning för alla andraspråkselever. Vissa av eleverna är nyanlända och andra har bott i Sverige mycket längre, och detta ska man hela tiden vara medveten om menar Lärare 1.

När Lärare 1 berättar om andraspråksundervisningen på skolan berättar hon att undervisningen sker genom att hon tar med sig andraspråkselever in till ett enskilt rum där de jobbar med det svenska språket på många olika sätt. Denna termin har hon riktat in undervisningen på skönlitteratur. För detta krävs det att skolan har ett bra bibliotek med utbud till bra skönlitterära böcker. Det tycker läraren att skola A har och därför har eleverna fått möjligheten att jobba skönlitterärt på olika sätt.

Vidare berättar läraren att hon har ett bra samarbete med elevernas klassföreståndare vilket hon tycker är mycket viktigt. Genom ett gott samarbete med klassläraren tar hon reda på hur det går för eleverna på de övriga lektionerna. Om det är någonting eleverna ska träna på så gör de det med henne. Lärare 1 menar att det inte bara är inom svenskämnet man utvecklar sitt språk. Till exempel finns det i ämnet matematik många svåra begrepp som andraspråkselever inte behärskat ännu vilket Lärare 1 tar hänsyn till i sin andraspråks-

undervisning. Ibland får hon en lapp av elevernas klassföreståndare där det står vad eleverna bör träna mera på.

Lärare 1 använder sig mycket av skrivning när hon ska kolla elevernas språk. Eleverna får skriva olika texter där läraren ser hur de använder verb, böjer adjektiv och så vidare. Läraren vill se vilket språk och vilka ord de använder sig av för att komma fram till det de vill. Hon menar att man ser mycket av elevernas språk genom skrivning och därför tycker hon att det är en bra metod. Lärare 1 har även använt sig av performansanalys. Utifrån den kan hon tydligt se var eleven befinner sig men också vad eleverna behöver träna mer på.

Lärare 1 tycker inte att modersmålet påverkar inläringen av det svenska språket särskilt mycket. Men hon säger dock att man ofta ser vilka fel eleverna gör beroende på vilket modersmål de har. Oftast översätter eleverna ordagrant från sitt modersmål till svenska vilket i många fall blir fel.

Det svåraste för andraspråkseleverna i det svenska språket är att lära sig skillnaden mellan en och ett. Hon menar att detta är ett problem bland andraspråkelever som hon ofta stöter på. Att ett ord kan betyda olika saker är ett annat problem bland inlärnarna. Lärare 1 säger att det tar tid att lära sig ett nytt ord och man ska dessutom lära sig att ordet kan betyda olika saker vid olika tillfällen.

För Lärare 1 är det viktigaste att tänka på att det som är självklart för henne inte är självklart för hennes elever. Därför kan det vara svårt att lära ut sitt eget språk, menar hon. De ord som hon använder dagligen, ord som är självklara för henne kan ibland vara svåra att förklara för eleverna. Därför har hon en ordbok som hon använder sig av vid behov.

Slutligen skulle Lärare 1 vilja att alla lägger upp undervisningen så att alla elever förstår. Varje lärare bör ha en liten del av andraspråksutbildning för att kunna lägga upp undervisningen efter alla elevers förutsättningar.

Hon menar även att varje elev som kommer till Sverige måste gå i en förberedelseklass innan eleven sätts i en "vanlig" skola. Detta är väldigt viktigt menar Lärare 1 då eleven i en förberedelseklass får en *basgrund* i det svenska språket. I en förberedelseklass bör man gå ända tills man har det språk man behöver för att kunna kommunicera med andra och för att

kunna klara sig i en grupp. Det är viktigt att eleverna kan göra sig förstådda när de kommer in i en klass, därför är det viktigt med förberedelseklasser.

5.2 Intervju med elever på Skola A

Under två besök på Skola A fick jag tillfälle att intervjua fyra stycken andraspråkselever. Eleverna är inte så vana vid att bli intervjuade därför var de lite blyga och jag fick mestadels korta svar av dem. Jag märkte ganska snabbt att jag fick omformulera mina frågor så att eleverna skulle förstå vad jag menade. Här nedan kommer jag att redovisa varje elev för sig. För att se frågorna jag utgick ifrån att se bilaga 2.

På Skola A har vi *Anna* som är åtta år och som kommer från Portugal. Hon har bott i Sverige i två år och gått på Skola A i en månad. När Anna kom till Sverige fick hon gå i en förberedelseklass i ett och ett halvt år.

Hennes modersmål är alltså portugisiska vilket också är det språk de använder hemma. När jag frågar Anna om skolan och hur det går på lektionerna säger hon att hon förstår det mesta som läraren pratar om. Är det något hon inte förstår så får hon hjälp med det. Anna får andraspråksundervisning ett antal timmar i veckan och tycker att det är bra. Hon tycker själv att hon är i behov av undervisning i svenska som andraspråk för då får hon lära sig att prata bra svenska. Det hon tycker är svårast med det svenska språket är uttalet. Anna har svårt att uttala vissa ord som t.ex. tiger. För att hon ska bli bättre på att uttala tränar hon mycket.

På fritiden umgås hon med både svenska kompisar och kompisar från andra länder. Med hennes kompisar från Portugal pratar hon mest portugisiska. Hon tycker att det är viktigt att lära sig bra svenska för hon bor här och det är viktigt om man ska få ett bra jobb när man blir äldre.

David är nio år och född i Sverige. Davids mamma kommer från Vietnam och pappan är svensk. Ända sen skolstarten har David haft andraspråksundervisning. Hemma pratar han svenska med sina föräldrar och ibland vietnamesiska med sin mamma. När jag frågar David om han förstår allt som sägs på lektionerna, säger han att han inte förstår allt. Han får hjälp av klassföreståndaren och klasskompisar med det han inte förstår men även av andraspråksläraren då hon är med i klassrummet. Även David får andraspråksundervisning men han vet

inte om han är i behov av det. Han har svårt för att lära sig nya ord. När han inte förstår något i en text så förklarar läraren det för honom. På fritiden pratar han svenska med sina kompisar. David tycker att det är bra att kunna svenska för att kunna få ett bra jobb.

Karin är åtta år och kommer från Turkiet. Hon har bott i Sverige i tre år och det första halvåret gick hon i en förberedelseklass. Hemma med föräldrarna pratar hon turkiska. När jag frågar Karin om hon förstår allt som sägs på lektionerna säger hon att hon inte förstår allt men då får hon hjälp av någon i klassen. Hon tycker om andraspråksundervisningen för där får hon lära sig mycket. Där får hon skriva om familjen och det tycker hon är roligt. Karin tycker att det är svårt med uttal och det försöker hon träna mer på. På fritiden umgås hon med både svenska och turkiska kompisar. Med sina turkiska kompisar pratar hon oftast turkiska. Karin tycker att det är viktigt att lära sig att prata bra svenska för då kan hon prata med sina vänner.

Albin är åtta år och född i Sverige. För tillfället får han andraspråksundervisning tre timmar i veckan. Hemma pratar han albanska med sina föräldrar. Albin säger även han att han inte förstår allt som sägs på lektionerna och då får han också hjälp av andra i klassen. Han tycker att det är bra med andraspråksundervisning och tycker att det är svårt att lära sig nya ord. På fritiden umgås han både med svenska och albanska kompisar. Med de albanska kompisarna pratar han albanska. Han tycker att det är viktigt att lära sig bra svenska för att kunna svara på alla frågor som ställs till honom men också för att i framtiden få ett jobb.

5.3 Intervju med Lärare 2

Lärare 2 har jobbat på Skola B som andraspråkslärare i knappt tre månader. Tidigare jobbade hon som lärare på samma skola i en åldersblandad klass med elever mellan sex och åtta år gamla. Lärare 2 har utbildning i svenska som andraspråk och har nu en heltidstjänst och jobbar på två olika skolor i kommunen. Samanlagt undervisar hon 25 stycken andraspråks elever där 15 av dem går på Skola B.

Först och främst är det klassföreståndaren som bestämmer om eleven är i behov av svenska som andraspråk. Lärare 2 säger att föräldrarna också i vissa fall får bestämma men detta tycker hon är helt fel. Det är först och främst klassföreståndaren och andraspråksläraren som ser om eleven är i behov av andraspråksundervisning. Föräldrarna kan i vissa fall tycka att det

är nedvärderande att deras barn får gå ifrån klassen för att få andraspråkundervisning. Detta menar Lärare 2 är synd eftersom andraspråksundervisning inte är något stödämne utan ett svenskämne. Läraren menar att föräldrarna bör tänka på elevernas bästa i framtiden vad gäller det svenska språket. Andraspråkselever ska bedömas i andraspråkssvenska och inte i modersmålssvenska.

Hon berättar att andraspråksundervisningen på Skola B bedrivs efter åldersnivå. Eleverna sitter i ett enskilt rum och får andraspråksundervisning. Helst skulle hon vilja ha eleverna nivågrupperade, inte efter åldern utan efter deras språkliga nivå. Hon menar att om grupperna hade varit blandade efter elevernas språknivå så hade hon kunnat arbeta mer med skönlitteratur, vilket hon anser är viktigt. För att det ska bli möjligt blir hon tvungen att styra elevernas schema vilket inte går. Hon har inget läromedel eftersom det är svårt att jobba utifrån det då eleverna befinner sig på olika språknivåer. Hon påpekar även att det är svårt att jobba utan läromedel då man hela tiden får hitta på eget material.

Vidare menar Lärare 2 att hon inte samarbetar med klasslärarna, detta för att hon inte har tid och för att hon har för många klasser. Sammanlagt har hon andraspråkslever från åtta olika klasser vilket gör det omöjligt att samarbeta med alla klasslärare.

Hennes mål är att följa kursplanen i svenska som andraspråksundervisning och ge eleverna den undervisning de behöver. Samarbete med klasslärarna sker genom att de pratar om hur det går för eleverna. Hon vill inte betraktas som en hjälplärare och hjälpa eleverna med det de inte hinner med på den ordinarie undervisningen.

För att se vilken språknivå eleverna befinner sig på använder Lärare 2 sig av performansanalysen. Man utgår från en skriven text eller ett bandat tal som man sedan bryter ner och analyserar. Med denna mäter hon elevernas språknivå och tycker att det är det bästa sättet att se hur långt i språkutvecklingen eleverna befinner sig. Första delen är *helhetsintryck* och här ska man se om eleven förstår texten som en helhet, om eleven skriver självständigt, om eleven varierar sin meningsbyggnad osv. Nästa del är den *språkliga bedömningen* som innehåller en lista över nominalfraser, verb, pronomen osv. I del nummer tre hittar vi *interimspråksbaserade strategier* där läraren ser förenklingar, omskrivningar, generaliseringar osv. Slutligen del fyra, *sammanfattning* – där läraren ser vilka förtjänster eleven visar och hur man går vidare.

Som ett exempel visar läraren en elevtext och hur hon har bedömt denna. Texten är skriven av en flicka som berättar hur det var när hon och hennes familj besökte sitt hemland för några år sedan.

Albanien!

När jag och min familj åker till Albanien så brukar vi åka med bil och på vägen dit ser vi jätte många fantastiska saker som till e.x.p gråttor som byggdes för länge sedan när många människor krigade mot Serbien så brukade de bygga en hemlig gråtta för att om man var skadad så skulle man gömma sig där så att Serberna inte skulle skada dem ännu mer eller när man blev jagad av Serber och inte var beväpnad så kunde man gömma sig där. När man gick upp på högberg så var det en jätte vacker utsikt. På många ställen brukade det finnas restaurang så att när vi var hungriga och såg en restaurang så brukade vi stanna för att äta och vi brukade få varmt välkomnande och jätte god mat, när vi var mätta så åkte vi vidare med bilen ibland så brukade det finnas barn på vägen som stannade bilar och bad köpa äpple eller någon annan frukt för att de var fattiga och ville tjäna några pengar. När man gick till Albanien så brukade man titta på ett hotel där bara rika människor brukade stanna där i ett par veckor (jag har glömt vad hotelet hette) men om man bara va där i ett dygn så kostade det 100 euro (1000kr) men i det hotelet så fick man allt man önskade sig. I Albanien så brukade våra kusiner vänta på oss där när vi kom dit så fick vi alltid ett varmt välkomnande va brukade hyra en väldigt billig hotel varje gång vi åkte till Albanien så brukade hyra det hotelet. Och varje morgon brukade vi bada i havet.

Diela

Risikofaktor? - e.x.p varierad meningbyggnad

Överanvänder "så" gick särskrivning- fel ibland
"brukade" red?

Släpper ändelser: vad 6 restaurang(er)
Släpper ord "bad köpa äpple" "så brukade hyra det hotelet"

helordsfras: varmt välkomnande "vi brukade få (ett) varmt välkomnande"

prepositioner
"en väldigt billig hotell"

punkter! Anv. inte alltid när det behövs

verben: helt rätt

Figur 1: Exempel på en elevtext

Enligt lärarens bedömning har eleven ett stort ordförråd. Hon kan förmedla det hon vill säga. Hon använder sig av ett rikt språk när hon skriver. Flickan använder många adjektiv vilket leder till att hennes berättelse känns levande och de förmedlar på ett bra sätt det hon vill berätta. Hon använder verben på ett korrekt sätt och samtliga böjningar är rätt. Det hon behöver träna på är däremot användningen av prepositioner. Ofta är de rätt men det behövs mer samtal och läsning innan de sitter helt.

För att flickans svenska ska utvecklas vidare kommer de att läsa, skriva och prata mycket på SvA-lektionerna. Läraren kommer att arbeta aktivt med att medvetandegöra flickan själv för olika regler i skriftspråket, då läraren tror att flickan är en sådan människa som kan lära sig olika skriftspråksregler, komma ihåg dem och sedan aktivt använda dem när hon skriver. Tillsammans med eleven kommer läraren att arbeta extra med användningen av en/ett, prepositioner, textböjning etc. Läraren menar att eleven också hemma kan arbeta med språket genom att titta på svenska TV-program, sjunga svenska sånger och läsa. Ett trick för att utöka ordförrådet är att skriva upp alla främmande ord man stöter på. Dessa ord kan de sedan prata om i skolan. På så vis arbetar de aktivt med att bygga ut ordförrådet. Läraren menar att hon har utgått från texten i sin bedömning men att hon även har tagit hänsyn till elevens svenska i övriga situationer.

Lärare 2 säger att modersmålet inte påverkar andraspråksinläringen men uttalet säger mycket om vilket modersmål eleven har. Läraren kan inte se om modersmålet påverkar språkutvecklingen eftersom hon inte förstår elevernas modersmål.

De andraspråks elever som är födda i Sverige har svårt med prepositioner och ordföljden menar Lärare 2. Läraren säger att satsmelodin är mycket viktigt och då kan man inte låta eleverna sitta och fylla i massa stenciler utan man måste prata.

Vidare menar hon att de andraspråks elever som inte är födda i Sverige har svårt för svenska vokaler. Om eleven inte uttalar ordet rätt blir stavningen också fel menar hon.

Det viktigaste för henne som andraspråkslärare är att hitta elevernas nivå vilket inte alltid är så lätt. Att få med deras bakgrund och deras kultur i det dagliga arbetet är också mycket viktigt. Dessutom ska man se andraspråksutvecklingen som en språkutveckling och inte som en brist. Hon menar att det inte är någon stödundervisning utan svenskundervisning. Det är

också viktigt att utgå från kursplanen i svenska som andraspråk. Lärare 2 menar även att det är viktigt att tänka på att eleverna inte går i andraspråksundervisning för att bli så svenska som möjligt på så kort tid utan att lära sig svenska språket. Det är viktigt att de får läsa, skriva, tala och lyssna. Dessa fyra punkter bör man variera för att undervisningen ska ge nytta. Varje fredag har Lärare 2 ett samtalspass med eleverna där de får chansen att diskutera vad som händer i världen. Här får eleverna själva välja ett ämne de vill prata om och diskutera. Lektionen är ganska fri då eleverna sitter i en ring och pratar och lyssnar till varandra. Är det så att det inte fungerar, till exempel om alla pratar i mun på varandra då bestämmer läraren att det inte blir något samtalspass nästa gång och istället får eleverna en skrivuppgift.

Slutligen säger Lärare 2 att hennes drömbild av en skola är att samtliga pedagoger har utbildning i svenska som andraspråk. Det skulle inte behövas smågrupper utan man kan lägga upp undervisningen efter alla elevers nivå. Det är viktigt att lärarna granskar de läromedel de har så att det inte bara är svenska värderingar utan att det innehåller saker som passar elever med olika bakgrund. För att undervisa på detta sätt måste man ha andraspråksperspektiv i sin undervisning och det är inte omöjligt menar Lärare 2. Läraren menar att om hon hade haft en egen klass hade hon lagt det ur ett andraspråksperspektiv. Helst av allt skulle hon vilja vara knuten till tre - fyra klasser där hon tillsammans med klasslärarna planerar så att undervisningen blir ur ett andraspråksperspektiv. Som läget är nu tycker hon inte att det hade varit lämpligt. Hon menar att hon då hade blivit sedd som en hjälplärare i klassen vilket hon inte är. Läraren menar också att man borde ha mer kunskap om svenska som andraspråk och inte vara så snabb med att bedöma elevernas språk. Många av eleverna har ett bra språk på ytan, har ett bra vardagligt språk men när de senare ska skriva ser man deras brister.

5.4 Intervju med elever på Skola B

På Skola 2 fick jag tillfälle att intervju fyra stycken andraspråkslever. Tidigare i höst gjorde jag min praktik på Skola 2 vilket gjorde det lättare att intervju dessa elever eftersom jag kände dem sen tidigare.

Lisa är åtta år och kommer från Iran. Hon har bott i Sverige i knappt tre år. Lisa har inte gått i någon förberedelseklass utan började direkt i en svensk skola. Hennes modersmål är kurdiska och det är också det språk de använder hemma. Lisa säger att hon inte alltid förstår det som

sägs på lektionerna men då får hon hjälp av läraren. Hon tycker att det är bra att hon får andraspråksundervisning för då lär hon sig att prata bra svenska. Det svåraste med det svenska språket är att stava säger hon. Hon tycker att man ska stava ord så som de låter. För att bli bättre på detta tränar hon och skriver texter.

Lisa har kompisar från andra länder och när hon umgås med dem pratar de svenska. När hon är med sina kurdiska kompisar pratar de kurdiska. I framtiden vill Lisa bli lärare och då måste hon kunna prata bra svenska, säger hon.

Johan är 12 år och är född i Sverige. Hans modersmål är bosniska och det är det språk han använder hemma förutom när han pratar med sina syskon för då pratar de svenska. Vidare berättar Johan att han inte förstår allt som sägs på lektionerna men i sådana fall får han hjälp med det han behöver. Han tycker att det är bra med andraspråksundervisningen men ibland tycker han att de får svåra texter att läsa. Han tycker att det ibland är svåra ord i texterna och då måste han fråga om hjälp. Det svåraste med det svenska språket är alla sammansatta ord som han inte riktigt har koll på. Genom att läsa mycket tränar han på detta, säger han. På fritiden pratar han svenska med sina kompisar men också bosniska ibland. Johan tycker att det är viktigt att kunna bra svenska för att förstå vad läraren säger och för att kunna få ett bra jobb.

Maja är elva år och har bott i Sverige i 5 år och sedan dess har hon gått i den svenska skolan. Hon är född i Ryssland och har armeniska som sitt modersmål. Hemma pratar hon armeniska och ibland ryska med sina föräldrar. Vidare berättar Maja att hon på lektionerna förstår det mesta förutom de ovanliga orden. Hon tycker att det är bra med andraspråksundervisning för då får hon lära sig nya konstiga ord. Vidare berättar hon att hon inte ser någon mening i att lära sig konstiga ord eftersom hon inte använder dem i vardagen. Det svåraste med det svenska språket är att veta vad som är *en* eller *ett*. Maja tycker också att det är svårt med matte då hon kommer till lästalen. Hon säger att det ibland kan vara svåra ord att förstå och då kan hon inte lösa uppgiften.

På fritiden pratar Maja svenska med sina kompisar. Hon tycker att det är viktigt att kunna bra svenska och förstå alla konstiga ord som de vuxna använder.

Matti är nio år och kommer från Serbien. Han har bott i Sverige i tre år och kom till Skola 2 när han var sju år gammal. Hemma pratar han serbiska med sina föräldrar och ibland svenska med sin storebror. Matti förstår det mesta på lektionerna men då han inte gör det hjälper

läraren honom. Han tycker det är bra med andraspråksundervisning, för då får han lär sig nya ord. Det svåraste med det svenska språket är att uttala orden rätt tycker Matti. På fritiden umgås han med kompisar från andra länder och då pratar de svenska med varandra. Han tycker det är viktigt att kunna bra svenska för att förstå vad alla säger.

5.5 Intervju med Lärare 3

Lärare 3 har nyligen blivit erbjuden en tjänst som lärare i andraspråk på en av skolorna i kommunen. Hon har inte börjat jobba som andraspråkslärare ännu utan jobbar kvar i förberedelseklassen i en månad till. Till henne ställde jag samtliga frågor förutom fråga tre, fem och sex (Se bilaga 1).

Lärare 3 har jobbat i förberedelseklassen sedan höstterminen 2006. Tidigare har hon arbetat som lärare i andra kommuner på skolor där majoriteten av eleverna har varit andraspråkselever. I hennes utbildning har hon fem poäng i svenska som andraspråk och till våren kommer hon att läsa ytterligare några poäng i ämnet. I förberedelseklassen hon undervisar i nu går det åtta stycken elever från tre olika länder, Thailand, Somalia och Polen.

Lärare 3 säger att alla nyanlända först ska gå i en förberedelseklass innan de börjar i en ”vanlig” skolklass. Kommunen har inte haft förberedelseklasser innan och alla nyanlända fick då börja i en ”vanlig” skola när de flyttade till staden. Förberedelseklassen har klasser från årskurs ett till nio, vilket betyder att alla nyanlända sexåringar får börja i en ”vanlig” skolklass.

Förberedelseklassen har inte någon bestämd tid på hur länge eleverna ska gå i klassen men det vanliga är mellan ett och två år säger Lärare 3. Hon påpekar också att det är elevernas språkutveckling som avgör hur länge de ska gå i en förberedelseklass.

Lärare 3 har vana att arbeta med andraspråkslever och använder sig själv som metod. Även hon pratar om performansanalysen som hon anser är en bra metod, men det är för tidigt att använda metoden i en förberedelseklass med de elever hon har i dagens läge. Hon har ingen större erfarenhet av metoden, men vill utforska och lära sig använda den i framtiden.

Vidare menar Lärare 3 att hon inte ser några skillnader på elevernas språkinläring beroende på deras modersmål. Visserligen kan man höra att uttalet kan variera beroende vilket land man kommer ifrån. Araberna till exempel har svårt för bokstäver som b och p medan thailändare har svårt för r. Lärare 3 har också stött på elever i tonåren som aldrig gått i en skola innan. I detta läge är allt nytt och svårt för eleverna, inte bara det nya språket.

Det svåraste för andraspråkelever är ordföljden, vokaler och uttalet. I det svenska språket har man många vokaler och om andraspråkelever inte kan det, kan de inte uttala rätt heller.

Det viktiga att tänka på för Lärare 3 är elevernas bakgrund, att försöka sätta sig in i deras situation. Man måste ha i åtanke att deras skolgång inte ser ut som ens egen, menar hon. Vissa av eleverna kanske inte ens har gått i skolan innan och det måste man ta hänsyn till. Det är också viktigt att eleverna får prata ut och berätta om sin hemländer, sin bakgrund osv.

Slutligen säger Lärare 3 att alla elever som är i behov av svenska som andraspråk ska ha möjlighet till undervisning. Svenska A är ett skolämne där eleverna ska få svenskundervisning på deras egen nivå. Det finns många andraspråkelever som inte får andraspråksundervisning på grund av att resurserna inte räcker till. Hon menar även att andraspråkelever borde få studiehundledning. Många andraspråkelever får gå om en årskurs för att de inte klarar av ämnena i skolan. Genom studiehundledning kanske eleverna förstår och klarar ämnet lättare. Lärare 3 menar att studiehundledning är en stor fördel för elevernas skolutveckling.

5.6 Intervju med elever i förberedelseklassen

Till elever i förberedelseklassen ställde jag samma frågor som till elever på Skola A och Skola B förutom fråga fyra, fem, sex och fråga tio, se Bilaga 2. Lärare 3 valde ut tre stycken elever som hon ansåg skulle vara bäst lämpade för mina frågor. Orsaken till varför jag lät läraren välja ut tre stycken elever är för att hon känner till elevernas språkkunskap och vet vilka som skulle förstå de ställda frågorna. Eleverna i förberedelseklassen har ytterst lite kunskaper i det svenska språket och därför fick jag upprepa vissa frågor eller omformulera dem så att eleverna skulle förstå.

Kim är 13 år och kommer från Somalia. Han har bott i Sverige i sex månader och gått i förberedelseklassen sen dess. Kim har aldrig gått i skolan innan, vilket betyder att det är först

i Sverige som han får göra sig bekant med skolutvecklingen. Han förstår ytterst lite svenska men gör sitt bästa på lektionerna. Han säger att han ofta får använda lexikon för att leta upp orden han inte förstår. När jag frågar Kim om vad han tycker är svårt med det svenska språket säger han att allt är svårt. Han tycker att det är bra att han får gå i förberedelseklassen för där får han lära sig grunden i det svenska språket. Hemma med sin familj pratar han somaliska men ibland försöker han även att prata svenska. Även med kompisar pratar han somaliska.

Robert är 13 år och har bott i Sverige i drygt åtta månader. Han kommer från Thailand och har gått i förberedelseklassen sedan dess. Även Robert förstår ytterst lite svenska och ofta får han be läraren om hjälp på lektionerna. Han tycker att det är svårt att lära sig svenska eftersom alla pratar snabbt. Det svåraste med det svenska språket är matematik. Han tycker om förberedelseklassen för att där har han många vänner och får lära sig nya saker. Hemma pratar Kim oftast thailändska.

Sofie är tio år gammal och kommer från Thailand. I nio månader har hon bott i Sverige och gått i förberedelseklassen. Hon säger att hon förstår allt som läraren pratar om under lektionsgång men ibland får hon be om hjälp då hon inte förstår. Hon tycker om att gå i förberedelseklassen för att lärarna är snälla och hon får mycket hjälp. När jag frågar henne om vad som är svårt med det svenska språket svarar hon matematik. Hemma pratar hon mest svenska.

6. Jämförande analys

Jag kommer nu att diskutera metoder i andraspråksundervisningen och de tre besökta skolorna utifrån de intervjufrågorna som jag använde mig av i min fältstudie. Jag kommer även här att knyta forskarna och jämföra deras metoder med lärarna på fältet. För att resultatet ska bli så tydligt som möjligt har jag valt att bifoga mina frågor även i denna del.

6.1 Lärarnas resultat

Hur länge har du arbetat som andraspråkslärare? Har du någon utbildning i svenska som andraspråk?

Samtliga av de tre lärare jag intervjuade hade någon sort utbildning i svenska som andraspråk och erfarenheten av andraspråksundervisningen varierar. Hur länge lärarna har arbetat som andraspråklärare varierar. Lärare 1 har arbetat som lärare i andraspråk i sex år, Lärare 2 har arbetat i knappt fyra tre månader och Lärare 3 har nyligen fått en tjänst som andraspråkslärare men jobbar för tillfället i en förberedelseklass.

Hur bedrivs andraspråksundervisningen på den skola du jobbar på?

Andraspråksundervisningen bedrivs lika på både Skola A och Skola B. Undervisningen bedrivs genom att lärare plockar ut eleverna till ett enskilt klassrum och undervisar svenska på deras egen nivå. I förberedelseklassen får samtliga nyanlända andraspråkselever undervisning på en nybörjarnivå.

Samtliga tre lärare tycker att andraspråksundervisningen har utvecklats under de senaste åren men att det fortfarande saknas kunskap om ämnet. Att kommunen under det senaste året har infört förberedelseklasser är ett stort framsteg då lärarna anser att eleverna bör gå i en förberedelseklass innan de börjar i en ”vanlig” skolklass.

Många författare, bland andra Cerú (1993) och Fredriksson (1991) menar att skrivning är en viktig del i undervisningen av svenska som andraspråk. Fredriksson menar att om eleverna arbetar efter skrivprocessens principer skriver de egna texter och arbetssättet leder till att eleverna själva kommer underfund med regler och drar egna slutsatser angående språkets uppbyggnad. I de skolor jag har besökt är skrivandet av stor vikt i andraspråksundervisningen. Lärarna anser att skrivandet är en bra och effektiv träning då eleverna får skriva egna texter om till exempel sina hemländer osv. Vidare betonar Cerú (1993) hur viktigt det är att varje dag hitta naturliga tillfällen till att träna skrivning. Liksom skrivning är läsning också ett

vikigt inslag i andraspråksundervisningen. Även regelbunden läsning leder till ett utökat ordförråd. Fredriksson (1991) menar att läraren måste sträva att göra läsningen intressant för eleverna. Lärare 1 visade sig jobba mycket med skönlitterära texter i undervisningen vilket gör att eleverna bland annat får ta del av den svenska kulturen osv. Om skolan har tillgång till ett bra bibliotek med bra böcker varför inte använda det på ett lärorikt sätt i andraspråksundervisningen. Förutom skrivning och läsning är samtal enligt Lindberg (2001) också en mycket viktig del i undervisningen. Samtliga av lärarna på de skolor jag har besökt sätter stort värde på att samtala med eleverna. Varje vecka har Lärare 2 ett lektionspass där de enbart samtalar om olika saker i världen. Det kan vara deras hemländer, religion, annat aktuellt som har hänt i världen osv. Samtal är ett mycket viktigt inslag då lärare kan lära sig nya saker om de olika länderna och där eleverna tränar på uttal och ordföljden. Läsning, skrivning och samtal är alla lika viktiga ingredienser i andraspråksundervisningen och bra metoder för språkinläraren och deras utveckling. Det är naturligtvis en stor skillnad på eleverna i den ”vanliga” andraspråksundervisningen och i förberedelseklassen. Lärare 1 och Lärare 2 undervisar andraspråkselever som har bott i Sverige länge eller som är födda i landet. Lärare 3 undervisar däremot nyanlända elever där många inte har haft tidigare skolgång i sitt hemland.

Hur många andraspråkselever undervisar du?

Både Lärare 1 och Lärare 2 är anställda inom två olika skolor i kommunen som lärare i andraspråk. På Skola A undervisar Lärare 1 18 stycken andraspråkselever och på Skola B undervisar Lärare 2 25 andraspråkselever. Lärare 3 undervisar samtliga åtta elever i förberedelseklassen. Dessutom säger Lärare 1 att det finns elever som vill ha undervisning i svenska som andraspråk men som inte får det på grund av dåliga resurser i kommunen.

Vem bestämmer om en elev är i behov av undervisning i svenska som andraspråk?

På både Skola A och skola B är det först och främst klassföreståndaren som avgör om eleven är i behov av svenska som andraspråk. Ofta avgör också föräldrarna om barnet ska gå i andraspråksundervisning. Något som Lärare 1 tycker är fel är då föräldrarna själva i många fall har svenska som sitt andraspråk. Svenska som andraspråk har numera blivit ett eget ämne med en egen kursplan. Elever med ett annat modersmål än det svenska ska ha rätt till andraspråksundervisning (Naucleur, 2001).

Samarbetar du med elevernas klasslärare?

Lärare 1 säger att hon så mycket som möjligt försöker att samarbeta med elevernas klassföreståndare. Däremot har Lärare 2 inget samarbete med klasslärarna. Hon säger att det inte finns tid och möjlighet till något samarbete som situationen ser ut just nu. Hon jobbar på

två skolor och undervisar 25 andraspråks elever. Hon skulle i sådana fall behöva samarbeta med sex stycken klasslärare vilket skulle ta hela hennes planeringstid.

Hur ser du hur långt en elev har kommit i sin språkutveckling, dvs. vilken metod använder du för att se elevens språkkunskaper?

De intervjuade lärarna anser att performansanalysen är den mest effektiva metoden. Detta är ett redskap som används för att bedöma hur långt eleven har kommit i sin andraspråksutveckling. Metoden innebär en djup och bred studie av alla de språkliga elementen en andraspråksinlärare har. Jag har fått ta del av en performansanalys som Lärare 2 har gjort på sina elever, se Bilaga 3. Denna är uppdelad i fyra delar som omfattar punkter för att granska elevens språkutveckling. Både Lärare 1 och Lärare 2 menar att metoden är den mest effektiva för att se elevernas språk. Den är relativt ny men också den enda metoden som ger en stor inblick om elevens språkkunskap. Lärare 3 menar att det är för tidigt att använda performansanalysen i förberedelseklassen då eleverna inte kommit tillräckligt långt i sin andraspråksutveckling. Istället använder hon sig själv och sina erfarenheter för att se hur långt i språkutvecklingen eleven har kommit.

Finns det någon skillnad på elevernas språkinlärning beroende vilket modersmål de har, i så fall vad är skillnaden?

Många forskare hävdar att modersmålet har en påverkan vid andraspråksinlärningen. Svensson (1998) menar att modersmålet är starkt förknippat med personlighet och identitet och därför påverkar det inlärningen av ett andraspråk.

De intervjuade lärare är eniga om att modersmålet inte har något större påverkan av inlärningen. Enligt lärarna finns det dock skillnader i elevernas uttal av de svenska orden beroende på vilket land de kommer ifrån. Även Abrahamsson (2004) skriver om att modersmålet fonologi och fonetik har en betydelse när det gäller uttalet i andraspråket. På så sätt kan vi lätt höra skillnaden på till exempel finsk och fransk brytning i svenska.

Vad är det svåraste för andraspråks elever när det gäller inlärningen av sitt andraspråk, dvs. vilka problem hos eleverna har du stött på?

Min undersökning, enligt lärarna visar att andraspråks elever oftast har svårt för svenska vokaler. Enligt lärarna översätter eleverna direkt från sitt modersmål vilket lätt blir fel på svenska. Lärare 1 säger dessutom att många av eleverna har problem med genusperspektivet då de inte kan skilja på en och ett. Att lära sig nya ord och ordföljden är också svårt för inlärarna. Även författarna som Nelson Wareborn (2002) menar att ordinlärning är en

tidskrävande process. Tingbjörn (1994) menar att andraspråkselever har höga krav då de måste lära sig allt som förstaspråkselever ska lära sig i alla skolans ämnen.

Vad är viktigt att tänka på för dig som andraspråkslärare i arbetet med inlärares språkutveckling?

Lärare 1 menar att det viktigaste i sin andraspråksundervisning är att ta hänsyn till att det som är självklart för henne inte är så självklart för hennes elever. Många gånger är det ord som hon ska förklara för sina elever som är lätta och självklara för henne men inte för eleverna. De lättaste orden kan ibland vara svåra att hitta en förklaring till. Lärare 2 menar däremot att det som är viktigast är att hitta elevernas nivå, vilket oftast inte är lätt. Hyltenstam och Lindberg (2004) menar att man som lärare bör känna till vad som är utmärkande av ett andraspråk och vad som händer under processens olika stadier.

Med en grupp andraspråkselever varierar språkkunskapen och då är det viktigt att man försöker hitta en nivå där alla kan följa med i undervisningen. Lärare 3 anser att det viktiga är att känna till elevernas bakgrund med tanke på att alla elever kanske inte har haft möjlighet till skolgång i sitt hemland.

Hur ser din idealbild av skolan ut? Är det något du skulle ändra på med tanke på dagens ökning av andraspråkselever i skolan?

Lärarnas önskan är att alla elever som har ett annat modersmål än det svenska och som är i behov av andraspråksundervisning bör få det. Lärare 1 anser även att alla lärare i landet bör ha mer eller mindre andraspråksutbildning. Lärare 2 hävdar att svenska som andraspråk är ett vanligt skolämne där eleverna bör få undervisning på deras egen nivå. Det är viktigt att undervisningen ses som ett skolämne och inte som något stödämne. Lärare 3 menar att det är viktigt att eleverna får studiehandledning i den mån det behövs. Genom studiehandledning får eleverna hjälp på sitt modersmål, vilket gör att de lättare klarar av ämnena i skolan.

6.2 Elevernas resultat

Eftersom elevernas svar blev korta har jag valt att bara sammanställa de utan att koppla svaren till litteraturen. Här gör jag en sammanfattning utifrån elevernas svar.

Majoriteten av eleverna påstår att de förstår allt som sägs under lektionens gång. Samtliga av dem får den hjälp de behöver med det de inte förstår. Eleverna vill gärna att man ska tro att de

kan mer svenska än vad de egentligen kan. Även lärarna hävdar att eleverna saknar stora kunskaper i det svenska språket.

Eleverna svarar gärna att det inte finns någonting som är svårt att lära sig. Intervjuerna visar däremot att samtliga elever har något specifikt de brister i. Till exempel är det för många av dem svårt att lära sig nya ord, många har svårt med vokalerna vilket också gör att uttalet blir fel. Maja, Robert och Sofie svarade att matematik är svårt. Så länge det inte finns *läst* klarar eleverna sig bra men när det finns ord och meningar som är inblandade blir det betydligt svårare för andraspråks elever. Att nyanlända elever inte har någon större kunskap i det svenska språket är en självklarhet. Särskilt Kim som inte har gått i skolan innan han kom till Sverige och därför tycker att allt är svårt – inte bara det svenska språket.

Andraspråksundervisningen har utvecklats mycket under de senaste åren. Samtliga av eleverna tycker att det är bra att de får andraspråksundervisning eller att de får gå i en förberedelseklass.

Eleverna tycker att det är bra med svenska som andraspråk men många av dem kan inte riktigt svara på varför det är bra att kunna *bra* svenska. Men de svarade ändå att det är bra att kunna prata bra svenska för att kunna förstå vad de vuxna pratar om och för att senare i livet få ett bra jobb.

7. Diskussion

Eftersom jag själv har svenska som andraspråk har det varit väldigt spännande att forska i ämnet. Själv vet jag vad det innebär att lära sig ett andraspråk och dessutom behärska det. Genom åren har svenska som andraspråk blivit ett eget ämne med en egen kursplan. Skolans uppgift är att se till att samtliga elever får den undervisning de behöver. Genom detta arbete har jag tagit del i den svenska skolan och dess andraspråksundervisning. I min undersökning har jag besökt tre stycken skolor i kommunen och samtalat med tre andraspråkslärare och ett antal elever.

Genom mina intervjuer har jag kommit fram till att man måste ha en utbildning i svenska som andraspråk för att undervisa andraspråkselever. Eleverna ska få den hjälp de är i behov av och andraspråksundervisningen får inte ses som ett stödämne utan som ett svenskämne.

Andraspråksundervisningen har utvecklats mycket under de senaste åren men fortfarande saknas kunskap kring ämnet och dess innebörd. Jag blev glatt överraskad att andraspråksundervisningen har gjort ett stort lyft i dagens skolor och utvecklats på detta sätt.

Syftet med mitt arbete är att undersöka hur lärare i andraspråk tar reda på hur mycket andraspråkselever kan. Syftet är också att se hur eleverna förhåller sig till andraspråksundervisningen. Undersökningen visade att samtliga lärare använder sig av olika metoder men alla är eniga om att performansanalysen är den mest effektiva. Performansanalysen är alltså en djup och bred studie genom vilken lärare kan se hur långt eleven har kommit i sin språkutveckling. Lärare 3 tycker att performansanalysen verkar bra men har dock inte använt den själv. Istället använder hon sig själv – sina erfarenheter - som metod då hon ska se hur långt eleverna har kommit i språkutvecklingen. Lärare 2 har använt performansanalysen för att ta reda på sina elevers språkutveckling som även jag har fått ta del av. Jag upplever performansanalysen som en bra metod som dessvärre är en lång process som tar lång tid att genomföra. Eftersom jag i min undersökning har intervjuer med enbart tre stycken andraspråkslärare kan jag inte dra några generella slutsatser om performansanalysen och dess betydelse för språkutveckling.

Min undersökning visar att de intervjuade lärare inte tycker att modersmålet har någon inverkan på andraspråksinlärning, vilket jag ställer mig kritisk mot. Av forskare att döma har modersmålet en väldigt stor påverkan vid inlärningen av ett andraspråk. Bland många andra

menar Bergman m fl (2001) att ju närmare modersmålet inlära språket befinner sig desto lättare blir det för eleven att lära sig det nya språket. Det enda lärarna anser är att vissa elever har svårare för uttal beroende på vilket modersmål eleven har. Detta stämmer men jag håller ändå med forskarna om att modersmålet har en stor betydelse vid inläringen av ett andraspråk.

Att lärarna utgår från elevernas erfarenheter är av stor vikt i all undervisning inte bara i andraspråksundervisningen. Det jag ser som en stor fördel på de besökta skolorna är att eleverna i andraspråksundervisningen får möjlighet att tala om sin bakgrund och sina hemländer. Att de berättar om sina upplevelser och jämför sina modersmål är viktigt för eleverna. På så sätt håller de sitt förstaspråk och sina minnen i liv.

I undersökningen har jag intervjuat andraspråkelever för att ta reda på hur de ser på andraspråksundervisningen. Även här kan jag inte dra några generella slutsatser då endast elva stycken elever deltog i undersökningen. Elevernas resultat visar däremot att andraspråkelever anser att svenska som andraspråk är ett ämne som de är i behov av för att utveckla sitt nya språk. Mina samtal med eleverna har varit mycket intressant då jag har fått ta del av deras syn på det nya språket. Att prata med eleverna om vad de tycker är svårt med det svenska språket och hur de gör för att lära sig nya ord, förde mina tankar tillbaka då jag själv satt i den sitsen. Jag blev också glatt överraskad att eleverna är så medvetna om att bevara sitt modersmål genom att använda språket hemma. Men detta kan både vara positivt och negativt anser jag. Det positiva är att barnen inte glömmet sitt modersmål genom att prata det hemma och på fritiden. Det negativa är att skolan i detta fall blir det enda stället barnen använder det svenska språket. Jag talar av egen erfarenhet då jag vet att mitt språk utvecklats enormt mycket genom att jag har pratat svenska med vänner utanför skolans värld.

Att lära sig ett andraspråk är inte lätt och det tar tid, vilket läraren måste vara medveten om. Att variera sin andraspråksundervisning och låta eleverna få använda det nya språket i alla olika sammanhang är väldigt viktigt. Samtidigt som eleverna berättar om t ex sina hemländer får läraren ta situationen i akt och lära sig av eleverna.

När jag gick i grundskolan var andraspråksundervisningen inte något eget ämne utan sågs mer eller mindre som ett stödämne. Även då kunde föräldrarna avgöra om barnen skulle gå i andraspråksundervisning. Oftast tyckte föräldrarna inte om att barnen skulle gå ifrån den

ordinarie undervisningen. Något som förvånar mig är att föräldrarna på de besökta skolorna fortfarande idag kan bestämma om eleven ska ha andraspråksundervisning. Frågan jag ställer mig då är hur föräldrarna ska avgöra det när föräldrarna själva i många fall har svenska som sitt andraspråk. Självt anser jag att det är klassföreståndare och lärare i svenska som andraspråk som ska göra bedömningen om andraspråksundervisning.

Syftet med mitt arbete var att ta reda på vilka metoder lärare använder för att ta reda på elevernas utveckling i deras andraspråk. Syftet var också att ta reda på hur eleverna ser på sin andraspråksundervisning. Efter ett avslutat arbete känner jag att jag har uppnått mitt syfte och skaffat mig mer kunskap om andraspråksundervisning. Jag har dessutom skaffat mig en inblick i hur performansanalysen fungerar och hur man använder metoden. För att andraspråksundervisningen ska gynna eleverna ska man utgå från deras erfarenheter. Som lärare i andraspråk ska man ta hänsyn till eleverna och därefter planera sin undervisning.

Referenser

- Abrahamsson, N. (2004) "Fonologiska aspekter på andraspråksinläringen och svenska som andraspråk" Hyltenstam, K. & Lindberg I. (2004) *Svenska som andraspråk – forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur
- Abrahamsson, T. & Bergman, P. (2006) *Tankarna springer före – att bedöma ett andraspråk i utveckling*. Stockholm: HSL Förlag
- Arnberg, L. (1988) *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Arnqvist, A. (1993) *Barns språkutveckling*. Lund: studentlitteratur
- Axelsson, M. Gröning, I. Hagberg – Persson, B. (2001) *Organisation, lärande och elevsamarbete i skolor med språklig och kulturell mångfald – Rapport 2 inom forskningsområdet Mångetnicitet, tvåspråkighet och utbildning Institutionen för lärarutbildning*. Uppsala: Uppsala Universitet
- Bergman, P. & Abrahamsson, T. (2004) "Bedömning av språkfärdigheten hos andraspråkselever" Hyltenstam, K. & Lindberg I. (2004) *Svenska som andraspråk – forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur
- Bergman, P. Sjöqvist, L. Bülow, K. Ljung, B. (2001) *Två flugor i en smäll*. Stockholm: Liber AB
- Bjurwill, C. (2001) *A, B, C och D Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Cerú, E. (1993) *Mina tankar – mina språk*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Cerú, E. (1993) *Svensk som andraspråk. Mera om undervisning*. Stockholm: Natur och Kultur
- Engström, L (1993) "Tpr – en beskrivning av metoden med konkreta exempel" Enström, I. Holmegaard, M. (1993) *Svenska som andraspråk. Mer om undervisning*. Stockholm: Natur och kultur
- Enström, I. (2004) "Ordförråd och ordinläring – med särskilt fokus på avancerade inlärare" Hyltenstam, K. & Lindberg I. (2004) *Svenska som andraspråk – forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur
- Enström, I. Holmegaard, M. (1993) *Svenska som andraspråk. Mer om språket och inläringen*. Stockholm: Natur och Kultur
- Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning (2002)* Vetenskapsrådet. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Fredriksson, G. (1991) *Invandrareleverna och skrivprocessen*. Malmö: Gleerups Förlag

Hajer, M. (2003) "Språkutvecklande ämnesundervisning – ett andraspråksperspektiv i alla ämnen" *Symposium 2003 Arena andraspråk*. Stockholm: HLS Förlag

Homlegaard, M. Wikström I. (2004) "Språkutvecklande ämnesundervisning" Hyltenstam, K. & Lindberg I. (2004) *Svenska som andraspråk – forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur

Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (2004) *Svenska som andraspråk – forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur

Hyltenstam, K. & Stroud, C. (1991) *Språkbyte och språkbevarande. Om samiskan och andra minoritetsspråk*. Lund: Studentlitteratur

Hyltenstam, K. Wassén, K. (1984) *Svenska som andra språk – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur

Krock eller möte – Om den mångkulturella skolan (1996) Stockholm: Norstedts Tryckeri AB

Kursplanen i Svenska som andraspråk. (2000) Skolverket.

Hämtat från (2006-09-26)

<<http://www3.skolverket.se/ki03/info.aspx?infotyp=23&skolform=11&sprak=sv&id=3>>

Lindberg, I. (2001) "Samtalet som didaktiskt verktyg" Naucmér, K. (2001) *Symposium 2000 Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Halmstad: Sigma Förlag

Läroplanen (2002) *Lärarens handbok*. Solna

Naucmér, K. (2001) *Symposium 2000. Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Halmstad: Sigma Förlag

Nelson Wareborn, M. (2002) IDP-rapport *Minst 100 nya ord i veckan ska läras in. Vem har motivation och uthållighet för det? Andraspråksinlärares strategianvändning i ordinläring*. Göteborg

Patal, R. Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, A-K. (1998) *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur

Sjögren, A. Runfors, A. Ramberg, I. (2003) (Red) *En "bra" svenska? Om språk, kultur och makt*. Tumba: Mångkulturellt centrum

Tingbjörn, G. (1994) *Svenska som andraspråk. En introduktion*. Stockholm: Natur och kultur

Tingbjörn, G. (2004) "Svenska som andraspråk i ett utbildningspolitiskt perspektiv – en tillbakablick" Hyltenstam, K. & Lindberg I. (2004) *Svenska som andraspråk – forskning, undervisning och samhälle*.

Lund: Studentlitteratur

Viberg, Å. (1994) *Svenska som andraspråk. Mer om språket och inläringen.*
Stockholm: Natur och Kultu

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjufrågor till andraspråkslärare

1. Hur länge har du arbetat som andraspråkslärare?
2. Har du någon utbildning i svenska som andraspråk?
3. Hur bedrivs andraspråksundervisningen på den skola du jobbar på?
4. Hur många andraspråkselever undervisar du?
5. Vem bestämmer om en elev är i behov av undervisning i svenska som andraspråk?
6. Samarbetar du med elevernas klasslärare?
7. Hur ser du hur långt en elev har kommit i sin språkutveckling, dvs. vilken metod använder du för att se elevens språkkunskaper?
8. Finns det någon skillnad på elevernas språkinläring beroende vilket modersmål de har, i så fall vad är skillnaden?
9. Vad är det svåraste för andraspråkselever när det gäller inläringen av sitt andraspråk, dvs. vilka problem hos eleverna har du stött på?
10. Vad är viktigt att tänka på för dig som andraspråkslärare i arbetet med inlärares språkutveckling?
11. Hur ser din idealbild av skolan ut? Är det något du skulle ändra på med tanke på dagens ökning av andraspråkelever i skolan?

Bilagor

Bilaga 2 – Intervjufrågor till andraspråkselever

1. Hur länge har du varit i Sverige och hur länge har du gått i den svenska skolan?
2. Vad har du för modersmål?
3. Hur klarar du dig på lektionerna, förstår du allt som sägs, om inte får du den hjälp du behöver?
4. Får du undervisning i svenska som andraspråk, vad tycker du om det i så fall?
5. Tycker du att du är i behov av undervisning i svenska som andraspråk?
6. Vad tycker du är svårast med det svenska språket? Vad får du för hjälp för att klara av det?
7. Vilket språk använder ni hemma, svenska eller ditt modersmål?
8. På fritiden – umgås du med svenska barn eller barn från andra länder? Vilket språk använder ni då?
9. Vad betyder det att kunna bra svenska?
10. Är du nöjd med din skola – finns det något du skulle vilja ändra på med tanke på att du har svenska som andraspråk?

Bilagor

Bilaga 3 - Performansanalys

Performansanalys år 1-5

För _____ Klass _____

Modersmål _____

Datum _____

Tid i Sverige _____

Gått i förberedelseklass: _____

1. Helhetsintryck

Förstår man texten som helhet?	
Berättar/skriver eleven självständigt? Behövs hjälp? Är det flyt i texten?	
Finns det en struktur/en röd tråd i berättelsen? (början, fortsättning, avslutning)	
Finns huvudpersonerna med? Blir de presenterade? Hur?	
De viktigaste händelserna?	
Förekommer egna tankar och funderingar?	
Direkt tal?	
Indirekt tal?	
Förstår man vad eleven säger? (vid tal) Satsmelodi och uttal?	

Hur är förhållandet mellan bas och utbyggnad? (abstrakta verb, svåra ord, nära ord)	
Hur är förhållandet mellan innehållstunga ord och funktionsord? Balans?	
Är nominalfraserna utbyggda?	
Används adjektiv? Hur? Rätt?	
Verb? (tempus, hjälpverb, partikelverb)	
Ordföljd? Är meningsbyggnaden varierad? Ge exempel.	
Hur ser negationens placering ut?	
Hur ser textbindningen ut? (uppräknings- eller variation) (sen, sen ,sen eller variationer som t ex. han/hon eller namn)	

3. Interimspråksbaserade strategier

Förenklingar	Helfraser	Generaliseringar
Överanvändningar	Omskrivningar	Nybildning
Undvikande	Överföringar fr. modersmålet	Kroppsspråk (endast vid tal)
Hjälpökande	Rishtagare?	Riskundvikare?

Observera

För att kunna dra rätt slutsats är det viktigt att jämföra de korrekta lösningarna med felförekomsterna. Felfrekvensen ökar när eleven ger sig på mer komplicerade formuleringar än vad språkförmågan räcker till. Det är mycket viktigt att se dessa fel som en viktig fas i inläringen och en positiv utveckling hos eleven.

4. Sammanfattning/Hur går vi vidare?

Vilka förtjänster visar eleven?	
Vilka produktiva fel är han/hon på väg att klara av?	
Vad bör de här iakttagelserna följas av i undervisningen?	

*
Nybörjarnivå

*
Mellannivå

*
Avancerad nivå

